

ČASOPIS PEDAGOGICKÁ REVUE V ROKOCH 2016 – 2019

Jakub FÁZIK - Darina DVORSKÁ¹

Anotácia: Príspevok formou prehľadovej štúdie prezentuje tematické a metodologické aspekty štúdií odborného-metodologického časopisu *Pedagogická revue* v samostatnej etape svojho vydávania v rokoch 2016-2019. Cieľom príspevku je metódou kvantitatívnej obsahovej analýzy podať charakteristiku 1) obsahového zamerania štúdií a 2) metodologický profil teoreticko-empirických štúdií v konfrontácii s výsledkami uskutočnených prehľadových štúdií mapujúcich predošlé obdobia. Najvýznamnejšími zisteniami analyzovaného obdobia je nárast záujmu o uplatňovanie kvalitatívnych prístupov vo výskumoch výchovy a vzdelávania a trend dopĺňania pozitivistickej (kvantitatívnej) vedeckej tradície alternatívnymi interpretivistickými (kvalitatívnymi) metódami.

Kľúčové slová: *Pedagogická revue*, Jednotná škola, prehľadová štúdia, mapujúci prehľad, pedagogický výskum, prehľadová štúdia o empirických výskumoch

Key words: *Pedagogická revue*, Jednotná škola, review, mapping review /systematic map, educational research, research review

ÚVOD

Pedagogická revue je profilovaná ako odborný-metodologický časopis mapujúci všeobecné témy pedagogiky, problémy pedagogickej teórie a jej aplikácie do praxe, školského vzdelávania, vzdelávania učiteľov, pedagogického a psychologicko-pedagogického výskumu, vzdelávacej politiky či manažmentu škôl. Jeho poslaním je prepojiť pedagogickú teóriu so školskou praxou. V súlade s náplňou svojho poslania – podpory rozvoja pedagogického myslenia a zvyšovania kvality vzdelávania – sú v časopise preto publikované predovšetkým pôvodné empirické, teoretické či prakticko-aplikačné typy článkov, prípadne aj ďalšie, napomáhajúce rozvoj pedagogiky a príbuzných vied o výchove a vzdelávaní, ktoré môžu publikovať odborníci v teoretickej oblasti, ale aj učitelia z praxe (Pe-

¹ Podiel autorstva: *Jakub FÁZIK (90 %) - Darina DVORSKÁ (10 %)*

---

dagogická ©2017). Periodikum je na svojom aktuálnom webovom sídle charakterizované ako „časopis pre pôvodné teoretické, empirické, prakticko-aplikačné a iné články, ktoré prispievajú k rozvoju pedagogiky a podporných vied o výchove“ (Pedagogická ©2017).

Aspekt popredného vedeckého a odborného časopisu, ktorým sa Jednotná škola a následne Pedagogická revue vyznačovala, podnietil k skúmaniu jeho metodologického profilu metódou obsahovej analýzy Jurkovičovú a Šveca (1994; 1994a), ktorí podrobne spracovali obdobie rokov 1983-1989. Celkovo 151 empirických štúdií publikovaných v r. 1993-2003 analyzoval z metodologického hľadiska Gavora (2004). Prehľadové štúdie článkov z ročníkov Pedagogickej revue vydaných po r. 2000, resp. 2003 ako aj analýza jej metodologického profilu po tomto období absentujú. Cieľom nášho príspevku je preto z vyššie uvedených dôvodov významných zmien formou prehľadovej štúdie (Mareš, 2013) s využitím metódy **kvantitatívnej obsahovej analýzy** (Gavora, 2015) preskúmať a vyhodnotiť metodologický profil časopisu v jeho novej, v určitom zmysle „izolovanej“ etape vydávania po vyše šesťročnej prestávke.

PERIODIKUM JEDNOTNÁ ŠKOLA V ROKOCH 1945 – 1990

Časopis *Jednotná škola* ako priamy predchodca *Pedagogickej revue* vyšiel prvýkrát v na jeseň v r. 1945 s podtitulom *Pedagogický časopis teórie a praxe jednotnej školy*.

Vydavateľom mesačníka bolo Štátne nakladateľstvo v Bratislave, prvých sedem ročníkov až po r. 1952 redigoval *G. Pavlovič s redakčným tímom*. V prvých rokoch pozostával časopis predovšetkým z odborných a vedeckých článkov, no plnil aj spravodajskú (informačnú) funkciu pre oblasť školstva a pedagogiky. Každé číslo bolo dopĺňané anotáciami odbornej knižnej a časopiseckej literatúry nielen z pedagogicko-psychologických oblastí, ale aj z odborov filozofie či prírodných disciplín, pričom do prehľadu boli zaradované v menšej miere aj zahraničné cudzojazyčné diela. Napokon, samostatnú sekciu tvorili anotácie knižných beletristických diel pre mládež. Zaujímavosťou je, že v prehľade literatúry druhého a tretieho ročníka (1946-1948) nájdeme aj anotácie na príspevky vtedajšieho českého periodika *Pedagogická revue*, ktorú vydával Výskumný ústav pedagogický J. A. Komenského v Prahe.

Od r. 1953 časopis začala vydávať Slovenská akadémia vied ako dvojmesačník, redigoval ho Dr. Ondrej Pavlík. Periodikum nieslo od tohto času podtitul *Časopis pre otázky pedagogickej teórie, praxe a psychológie*, členenie príspevkov na odborné a vedecké články, správy a anotáciu literatúry ostalo zachované. Od r. 1954 (IX. roč.) sa články začali deliť podľa odborného zamerania na pedagogické a psychologické, v r. 1956 pribudla aj tretia kategória článkov – história. V r. 1958-1960 re-

digovanie prevzal Ľ. Bakoš; a hoci od r. 1959 opäť vychádzal ako mesačník, práve v tomto čase sa po pätnástich rokoch prerušila kontinuita jeho publikovania.

V rokoch 1961-1963 časopis nebol vydávaný, preto šesťnásty ročník vyšiel ako mesačník až po trojročnej prestávke v r. 1964 pod vydavateľskou hlavičkou Slovenského pedagogického nakladateľstva; vedúcim redaktorom sa stal J. Kotoč, ktorého neskôr vystriedali E. Stračár a R. Pravdík. So zmenou vydavateľa vznikli zo samostatnej rubriky odborných príspevkov, delenej na články pedagogické, psychologické a historické, tri samostatné a rovnocenné kategórie článkov, a časopis tak pozostával z piatich kategórií – *Pedagogiky*, *Psychológie* a *Histórie*, ktoré zahŕňali recenzované odborné a vedecké príspevky, ďalej zo *Správ* (neskôr *Správy – Informácie* doplnené o *Novinky zo socialistických krajín*) a ostatnou kategóriou boli naďalej anotácie odborných publikácií pod názvom *Literatúra*.

Spolu 42 ročníkov *Jednotnej školy* vydávanej v r. 1945-1990 prinieslo spolu 2434 odborných a vedeckých článkov z oblasti teórie a praxe pedagogiky, školskej psychológie a dejín školstva a pedagogiky, ku ktorým musíme ešte pripočítať 28 odborných úvodníkov (tabuľka 1).

Tabuľka 1: Početnosť článkov v časopise *Jednotná škola* od roku 1945 po 1990 rozdelených podľa kategórií (zdroj: *Bibliografia*, 1998)

Kategória	Počet článkov
PEDAGOGIKA	1982
PSYCHOLÓGIA	248
HISTÓRIA	204
ÚVODNÍKY	28

PROFIL JEDNOTNEJ ŠKOLY V ROKOCH 1983 – 1989

Podrobnejší opis profilu *Jednotnej školy* XXXV.-XLI. roč. (roky 1983-1989) uskutočnili metódou obsahovej analýzy Jurkovičová a Švec (1994; 1994a). Predmetom skúmania bola početnosť a obsahová náplň všetkých existujúcich rubriek spolu 70 čísiel časopisu. Rubrika *Pedagogika* bola zastúpená v každom čísle. Ďalšie rubriky, do ktorých boli zaradované odborné a vedecké príspevky, mali nepravidelný výskyt – *Psychológia* (n=39) a *História* (n=37). V približne rovnakom zastúpení boli identifikované rubriky *Literatúra* (n=69), *Správy a informácie* (n=68) a *Novinky zo socialistických krajín* (n=66). Autori konštatujú, že zameranie jednotlivých ročníkov vychádzalo najmä zo zahraničnopolitickej i vnútroptickej situácie a školskej politiky KSS a KSČ. Autori dospeli k záveru, že tematická skladba časopisu prostredníctvom rubriek hlavných príspevkov *Pedagogiky*, *Psychológie* a *Histórie* z hľadiska klasifikácie vied o výchove je príliš široká a neumožňuje nahliadnuť do poňatia ich klasifikačného systému

a že obsahová náplň príspevkov prekračuje obsah rubriek. Hlavné príspevky (tzn. odborné a vedecké články; n=406) roztriedili a kvantifikovali z hľadiska klasifikácie vied o výchove, ďalej z hľadiska cieľov výchovy, zložiek obsahu výchovy, ako aj pracoviska autorov a zamerania článkov podľa národnej sústavy vzdelávania; na jedno analyzované číslo pripadlo 5,8 hlavných článkov.

Tabuľka 2: Početnosť štúdií publikovaných v časopise Jednotná škola v rokoch 1983-1989 podľa ich zamerania (zdroj: Jurkovičová, Švec, 1994a, s. 160.)

Zameranie štúdie	Početnosť	Percentuálne zastúpenie
Teoreticko-kompilačná	51	12,6%
Empiricko-výskumná	81	20,0%
Prakticko-aplikačná	29	7,1%
Politicko-hodnotiacia	22	5,4%
Historicko-deskriptívna	49	12,1%
Vedno-teoretická	24	5,9%
Všeobecno-estetická	5	1,2%
Kombinovaná	65	16,0%
Ťažšie identifikovateľná	80	19,7%

Popri obsahovom kritériu autori rozdelili a kvantifikovali ten istý súbor článkov z metodologického hľadiska samostatne (tabuľka 2) a vo vzťahu k typu pracoviska. Ďalšími kritériami boli analýza rozsahu príspevkov, spoluautorstva, pohlavia prispievateľov, tituly prispievateľov a odhad veku prispievateľov. Výskum ukázal, že od rokov 1986 a 1987 bola tendencia skracovať príspevky a navyšovať ich počet, ďalej, že v sledovanom období 8,4% príspevkov bolo publikovaných v spoluautorstve, ženy mali zastúpenie 24,9%, a len 3,2% príspevkov bolo od zahraničných prispievateľov. Najviac autorov bolo z pedagogických a filozofických fakúlt vysokých škôl (25,9%) a z Výskumného ústavu pedagogického (25,4%). Z hľadiska titulov prispievateľov bolo najviac prác, až 30,2% publikovaných „kandidátmi vied“ (CSc.), vysokoškolskí profesori a doktori vied (DrSc.) mali takmer päťtinové zastúpenie, 12% príspevkov nemalo uvedené tituly autorov (Jurkovičová a Švec 1994a)

NÁSTUPKYŇA JEDNOTNEJ ŠKOLY: PEDAGOGICKÁ REVUE V ROKOCH 1990 – 2016

Politické zmeny v r. 1989 neobišli ani XLII. ročník *Jednotnej školy*. Periodikum sa v roku 1990 premenovalo na Pedagogická revue. Predsedom redakčnej

---

rady sa stal D. Sukuba, k výmene členov redakčnej rady došlo až pri príprave jej štvrtého čísla (Sukuba, 2000, s. 301), na post šéfredaktorky nastúpila V. Macháčková (r. 1990), M. Institorisová (r. 1991-1993) a od r. 1993 J. Antošíková, ktorá časopis následne od druhej polovice r. 1996 aj vydávala s príspevom Ministerstva školstva SR; až do r. 1996 časopis naďalej vydávalo Slovenské pedagogické nakladateľstvo. Od ročníka XLIX., čísla 1-2 (1997) po zmenu vydavateľa bol časopis zaregistrovaný aj do systému ISSN a získal svoje registračné číslo 1335-1982.

Prvých šesť čísiel XLII. ročníka počas dobiehajúceho školského roka 1989/1990 vyšlo ešte pod pôvodným názvom, no zvyšné štyri čísla po letných prázdninách vyšli už ako prvé štyri čísla *Pedagogickej revue*, pričom jeho podtitul „Časopis pre otázky pedagogickej teórie, praxe a psychológie“, ako aj kontinuálnosť v numerácii ročníka sa nezmenili. Obsah rubriky „porevolučného“ XLII. ročníka (s výnimkou „noviniek zo socialistických krajín“) ostal tiež zachovaný. Súbežne s premenovaním časopisu v r. 1990 a 1991 (XLII./XLIII. roč.) sa kategórie recenzovaných odborných článkov rozšírili z pôvodnej *Pedagogiky*, *Psychológie* a *Histórie* aj o *Filozofiu* a *Sociológiu*, tieto kategórie však neboli zastúpené pravidelne v každom čísle a v prípade monotematických čísiel mnohé kategórie článkov absentovali úplne, prípadne sa vyskytovali len fakultatívne. Od r. 1993 (roč. XLV) vychádzalo periodikum formou dvojčísel každé dva mesiace s výnimkou letných prázdnin, spolu päťkrát ročne. V priebehu r. 1995 bola rubrika *Literatúra* premenovaná na *Recenzie* a pribudla nová fakultatívna rubrika *Z praxe škôl*; v ďalších rokoch podľa potreby pribúdali aj iné rubriky, napr. v r. 1996 to boli *Ohlasy na príspevky* a *Diskusia*.

Cieľom *Pedagogickej revue* bolo kontinuálne nadviazať na *Jednotnú školu*, no zároveň priniesť kvalitatívny posun súvisiaci s politickými zmenami na prelome 80. a 90. rokov 20. st. Ideálom novej redakčnej rady bolo zamerať pozornosť na teoretické a metodologické otázky pedagogiky ako vedy i na príbuzné vedné disciplíny, čomu zodpovedala aj nová, rozšírená štruktúra hlavných príspevkov. Do centra pozornosti rubriky *Pedagogika* sa dostala popri teoretických a metodologických otázkach pedagogiky aj problematika učiteľstva – pedeutológia, otázky humanizácie vzdelávania, ako aj otázky výchovy a vzdelávania mládeže v zmenených spoločenských podmienkach a z toho vyplývajúce nové výchovné a vzdelávacie ciele vychádzajúce z našich i svetových humanistických tradícií. Ďalšími nosnými témami príspevkov zaradovaných pod kategóriu pedagogiky bola problematika výchovy mládeže v rodine, v škole i mimo školy, ďalej reformy výchovno-vzdelávacej sústavy a vzdelávania dospelých, základné teoretické a koncepčné problémy MŠ, problematika výchovy a vzdelávania na 1. stupni ZŠ, ako aj transformácii 2. stupňa ZŠ a stredných škôl. Pedagogická revue venovala pozornosť aj transformácii vysokých škôl a vysokoškolskej pedagogike, rovnako tiež andragogike, problematike merania a hodnotenia výsledkov vzdelávania slovenských žiakov v medzinárodných meraniach a svoje zastúpenie mali aj články z oblasti riadenia školstva (Sukuba, 2000). Kategória *Psychológia* zahŕ-

ňala príspevky z oblastí pedagogickej, školskej a učiteľskej psychológie, do kategórie *História* boli zaradované témy o histórii školstva a pedagogiky. Cieľom rubriky *Filozofia* bolo prezentovať príspevky o filozofii vzdelávania, filozoficko-etických aspektoch vzdelávania či o filozoficko-etických základoch mravnej výchovy, *Sociológia* sa venovala témam sociologických otázok výchovy a vzdelávania mládeže v škole i mimo školy (Sukuba, 2000a).

Podrobnosti o tematickej náplni *Jednotnej školy* v štyridsiatych a šesťdesiatych rokoch 20. st. publikoval pri príležitosti polstoročnice vydávania Sukuba (1998; 1998a), rozmedzie rokov 1949-1960 zmapovala vo svojom článku Šimčáková (1998) a obsahové zameranie posledných dvoch dekád pripravil Hargaš (1998). Piate obdobie periodika, už pod názvom *Pedagogická revue*, z hľadiska jeho obsahovej náplne zosumarizoval Ondrejko (1999, 1999a); hodnotenie prvej dekády Pedagogickej revue vykonal neskôr z pozície predsedu redakčnej rady aj Sukuba (2000, 2000a). Komplexná bibliografia vedeckých a odborných príspevkov bola publikovaná v č. 5/1998. Mimoriadne, šieste číslo daného ročníka prinieslo aj novú kategóriu článkov – prehľadovú rubriku *Z výskumov*. V r. 1998 došlo aj k formálnej redukcii pôvodných dvojčísel na jednotlivé čísla vydávané päťkrát v roku. Jubileum Pedagogickej revue, ako aj blížiac sa nové milénium opätovne podnietili vznik nových kategórií článkov. V druhom čísle LI. ročníka (1999) boli publikované príspevky vo fakultatívnej kategórii *Z konferencie k 50. výročiu časopisu*, a všetky čísla miléniového LII. ročníka (2000) s výnimkou prvého priniesli aj príspevky zaradené do kategórie *Diskusia k projektu Milénium*. V tabuľke 3 prezentujeme prehľad odborných/vedeckých článkov a štúdií z obdobia 1990-1998 a porovnanie s rokmi 1999-1/2001.

Tabuľka 3: *Pedagogická revue 1990-1998*

Kategória	1990-1998	1999-1/2001
PEDAGOGIKA	350	50
PSYCHOLÓGIA	75	12
SOCIOLÓGIA	13	5
FILOZOFIA	4	1
HISTÓRIA	56	14
Z PRAXE ŠKÔL	5	5
DISKUSIA	3	4
OHLASY NA PRÍSPEVKY	4	-
Špeciálne číslo 1998 – drogy v školách	8	-
Z VÝSKUMOV (špec. č. 1998)	2	-
DISKUSIA K PROJEKTU MILÉNIUM (iba 2-5/2000)	-	5
Z KONFERENCIE K 50. VÝROČIU ČASOPISU (iba 2/1999)	-	3

Ďalšie závažné zmeny priniesol postmiléniový rok 2001, v ktorom začal Pedagogickú revue vydávať Štátny pedagogický ústav, ktorý v tom čase už vydával aj časopis *Pedagogické spektrum*. Od 2/2001 sa nosné rubriky odborných štúdií a článkov preklasifikovali a po novom delili už len do dvoch kategórií: *Pedagogických vied* a *Podporných vied o výchove*; štvrtou stabilnou rubrikou ostali *Recenzie* a uvedenú štvoricu nepravidelne dopĺňala aj *Diskusia* a redakčná rada plánovala zachovať aj rubriku *Z praxe našich škôl*. Nový hlavný redaktor Š. Švec predstavil jej koncepciu na najbližšie obdobie nasledovne: „*Pedagogickú revue budú profilovať aj naďalej pôvodné teoreticko-koncepčné, empiricko-výskumné prakticko-aplikačné štúdiá a iné vedecké články (sumarizačné prehľadové, preklady, projekty, kratšie výskumné komunikáty), ktoré preukazujú znaky kvality príspevku k rozvoju pedagogiky a hlavných podporných vied*“ o výchove (Švec 2001, s. 102). V rámci odborov pedagogiky bol časopis profilovaný na vedecké príspevky vzťahujúce sa k rozvoju školského učiteľstva – didaktiky, vychovávateľstva, poradenstva, voľnočasovej a sociálnej pedagogiky (tabuľka 4). Rubrika podporných odborov bola orientovaná na dejiny školstva a pedagogiky, školskú hygienu, psychológiu, sociológiu, ekonomiku, politiku, filozofiu a ďalšie disciplíny edukologického poznania.

Tabuľka 4 Prehľad článkov a štúdií v číslach 2/2001-5/2002

Kategória	Počet článkov
PEDAGOGICKÉ VEDY	30
PODPORNÉ VEDY O VÝCHOVE	21
DISKUSIA	2
Z PRAXE NAŠICH ŠKÔL	-

V r. 2003 (roč. LV.) Pedagogická revue upustila od klasifikácie hlavných príspevkov do kategórií pedagogických vied a podporných vied o výchove. Z dôvodu podpory „*trendu k interdisciplinarite a transdisciplinarite poznávania a ku komplementarite poznávacích prístupov a postupov*“ sa počnúc 1/2003 príspevky členia na teoretické state a empirické štúdiá a sú zaradované do rovnomených rubriek (Švec, 2003, s. 1-2). Rubriky správ a recenzií, ako aj nepravidelná rubrika diskusií a stále nenaplnená, no plánovaná rubrika *Z praxe našich škôl* ostali zachované. Redakčná rada v tomto období vyzývala k publikovaniu metodologicko-koncepčných a empirických štúdií, ako aj príspevkov tematických príspevkov o politickej stratégii národného vzdelávania, o reforme a inovácii školstva, tematické prehľadové štúdiá (Švec, 2003). Až po r. 2010 (vrátane) sa podarilo jednotlivé kategórie príspevkov naplniť pre každé číslo s výnimkou rubriky *Z praxe našich škôl*; miesto nej však v 5/2006 bola jednorazovo vytvorená sekcia *Prakticko-návrhové články* (tabuľka 5).

Tabuľka 5 Rozloženie hlavných príspevkov v rokoch 2003-2010

Katégória	Počet článkov
STATE	82
EMPIRICKÉ ŠTÚDIE	71
DISKUSIA	25
PRAKTICKO-NÁVRHOVÉ ČLÁNKY	2
spolu	180

Ústup od členenia hlavných príspevkov podľa vedných disciplín sa prejavil aj v podtitule časopisu, špecifikujúcom jeho zameranie, ktorý sa v tomto období viackrát menil:

- „*Časopis pre otázky pedagogickej teórie, praxe a psychológie*“ (do r. 2000),
- „*Časopis pre pedagogickú teóriu, prax a podporné vedy o výchove*“ (2001-2002),
- „*Časopis pre pedagogickú teóriu a prax*“ (2003-2010).

Napriek tomu odborné zameranie časopisu uvádzané na zadnej strane obálky prešlo len jednou nepatrnou úpravou. Kým po 2/2001 redakcia uvádzala, že časopis „publikuje pôvodné teoretické, empirické, prakticko-aplikačné a iné články, ktoré prispievajú k rozvoju pedagogiky a príbuzných vied o výchove“, v nasledujúcich vydaniach došlo len k nahradeniu pôvodného spojenia „príbuzných vied o výchove“ za „podporné vedy o výchove“.

Možnosť „slobodného skúmania“ v oblasti pedagogiky viedla Gavoru (2004) k obsahovej analýze metodologického hľadiska empirických štúdií publikovaných v *Pedagogickej revue* v rozmedzí rokov 1993-2003 (s výnimkou č. 5/2003). Predmetom analýz bolo celkovo 151 príspevkov, čo predstavuje 15,1 článku na jeden ročník, resp. 3 články na jedno číslo časopisu. Gavora (2004) sa v analýzach zamerával na viaceré metodologické charakteristiky skúmaných štúdií, konkrétne na zameranie výskumov, ich metodologickú orientáciu, použité výskumné metódy, na otázku spracovania dát, zovšeobecnenia výskumu a etickým stránkam výskumu.

Výsledky analýz Gavoru (2004) preukázali značnú prevahu exploračného výskumu nad teoreticky motivovaným výskumom – tento trend autor zaznamenal už v *Jednotnej škole*. Až 60% analyzovaných výskumov bolo realizovaných kvantitatívnou metodológiou, historický výskum bol zastúpený v 37% textov a len 3% výskumov bolo realizovaných kvalitatívnym metodologickým prístupom² (Gavora 2004).

Z podmnožiny **kvantitatívne** orientovaných výskumných štúdií (n=90) predstavovalo 62% deskriptívny výskum, 20% experimentálny výskum, 16%

² Do tohto súboru je zarátaný aj jeden príspevok prezentujúci výsledky klinickej kazuistiky.

---

evalvačný výskum a len 2% korelačný výskum. Z výskumných metód danej kategórie výskumov dominovalo použitie dotazníkovej metódy (80 prípadov), po ktorej nasledovali testy (20 prípadov) a pozorovanie (10 prípadov). Zastúpenie malo aj interview (7 prípadov), škálovacia metóda sémantického diferencálu (2 prípady), sociometria (4 prípady), kvantitatívna obsahová analýza textu (3 prípady), analýza netextových produktov – napr. kresieb či písma (5 prípadov). Väčšina analyzovaných kvantitatívnych štúdií využívala kombináciu dvoch alebo viacerých výskumných metód; pri experimentálnych výskumoch Gavora (2004) konštatuje rezervy v jeho metodológii. Výskumný súbor analyzovaných štúdií pozostával zo žiakov, učiteľov, rodičov, ale aj z vyučovacích hodín; jeho rozsah sa pohyboval od 1 školskej triedy až po 3387 subjektov, v prípade vyučovacích hodín od 7 po 2017. Gavora (2004) upozorňuje, že pomerne značné množstvo štúdií nevenovalo dostatočnú pozornosť opisu výskumnej vzorky. Spracovanie dát kvantitatívne orientovaných štúdií sa najčastejšie realizovalo jednoduchou štatistikou (percentá, aritmetický priemer, smerodajná odchýlka) a bežnými metódami zisťovania štatistických rozdielov. Ďalšia výhrada autora (Gavora, 2004) sa viazala k nedostatočnej validite a reliabilite výsledkov – najmä k tendencii kľzavého zovšeobecňovania výsledkov, kedy sa v záveroch neodôvodnene prešlo od vlastného výskumného súboru ku generickým pojmom, hoci informácie o reprezentatívnosti súboru chýbali. V mnohých empirických štúdiách podľa prehľadovej štúdie Gavoru (2004) absentovali závery hlbšej teoretickej povahy s metodologickými a aplikačnými implikáciami, čo bolo spôsobené trendom exploračného výskumu; výskumy budujúce a overujúce teóriu mali značne obmedzené zastúpenie.

V r. 2007 sa znížil počet publikovaných vydaní z piatich na tri čísla, od 2008 sa periodicita časopisu ustálila na jednom dvojčíslu ročne; tento stav trval až po r. 2010 (roč. LXII.), kedy časopis prestal na niekoľko rokov vychádzať.³ Pred ukončením kontinuálneho vydávania nastali personálne zmeny na poste hlavného redaktora, v r. 2007-2008 nahradil Š. Šveca M. Lapitka, od r. 2009 túto pozíciu zastával E. Hajduk.

Pedagogická revue kontinuálne vychádzala až do roku 2010. V rokoch 2007-2010 sa kontinuálne vydávanie časopisu dostávalo postupne do útlmu a v r. 2010 bolo ukončené. V tom čase priniesol významnú kurikulárnu reformu na Slovensku nový Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní, dôležitú úlohu v systéme školstva neskôr zohral aj Zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní. Slovensko sa začalo prostredníctvom novozriadeného Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania zapájať do viacerých medzinárodných evaluačných štúdií. Absencia vedeckého, resp. odborného pedagogického časopisu viedla k vzniku nových pedagogických časopisov, ktoré by nahradili absen-

³ V r. 2008 prestalo vychádzať aj *Pedagogické spektrum* publikované tým istým vydavateľom.

---

ciu Pedagogickej revue – už v r. 2010 začala vychádzať *Pedagogika.sk*, v r. 2015 *Edukácia* či v r. 2017 *Scientia et Eruditio* a i. Na tomto mieste musíme zdôrazniť, že Pedagogická revue nebola jediným odborným, resp. vedeckým časopisom vo svojom odbore, napr. už od r. 1992 vychádza odbornometodický časopis *Pedagogické rozhľady*, v r. 1992-2008 vychádzalo *Pedagogické spektrum* a od r. 2000 vedecký časopis *Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae*.

L. Hajduk stál ako predseda redakčnej rady aj pri obnovení jej vydávania Štátnym pedagogickým ústavom v r. 2016. Obnovený LXIII. ročník Pedagogickej revue bol v r. 2016 vydaný len ako jedno dvojčíslo, v rokoch 2017-2019 vychádzal štvrťročne, tzn. štyri čísla za rok do roku 2019, dokým sa opakovane prerušilo vydávanie (pozn. bez akejkoľvek informácie uverejnenej na stránkach tohto periodika). Od roku 2020 ani v roku 2021 nebolo publikované žiadne číslo.

ČASOPIS PEDAGOGICKÁ REVUE V ROKOCH 2016-2019

Jurkovičová so Švecem (1994) sa vo svojej prehľadovej štúdií zamerali predovšetkým na obsahovú stránku hlavných príspevkov, ktoré členili z hľadiska viacerých typotvorných kritérií pedagogiky a príbuzných vied o vzdelávaní, ako aj na viaceré aspekty autorstva článkov (pohlavie, pracovisko, tituly, spoluautorstvo a i.). V centre pozornosti prehľadovej štúdie Gavoru (2004) boli empirické štúdie, preto sa v hodnotiacej prehľadovej štúdií detailne zamerail metodologické parametre výskumov: typ výskumu, metódy zberu a vyhodnocovania dát, či analýzu výskumných súborov/vzoriek. Vytváral tzv. na metodologický profil v zmysle „súbor charakteristík, ako je výskumná metóda, výskumný súbor, výskumný nástroj, spôsobom vyjadrenia výsledkov a pod.“ (Gavora, 2015, s. 375).

Zámerom nosnej časti nášho príspevku je poskytnúť analýzu a) *obsahovej stránky teoretických štúdií* a b) vyhodnotenie *metodologickej stránky teoreticko-empirických štúdií*, ktoré sa v časopise Pedagogická revue publikovali v rokoch 2016 až 2019. Celkový korpus analyzovaných textov tvorí **74 textov** z 13 čísiel 4 ročníkov *Pedagogickej revue* vydaných v rokoch 2016-2019 (tzn. roč. VXIII.-VXVI.) zaradených do sekcie hlavných príspevkov (N = 74).

EMPIRICKÉ ŠTÚDIE PUBLIKOVANÉ V ČASOPISE PEDAGOGICKÁ REVUE V ROKOCH 2016-2019

Analýza metodologickej stránky empirických štúdií predstavuje samostatnú, v zahraničí dobre etablovanú výskumnú oblasť. Cieľom „výskumu výskumov“ (Gavora, 2015, s. 373) je reflektovať stav, úroveň, problémy aj otvorené otázky a utvárať pôdu na jeho zlepšovanie. Reflexia výskumov by mala byť pod-

---

ľa Gavoru „integrálnou súčasťou metodológie a ukazovateľom metodologickej kultúry v danej oblasti, avšak kritická analýza výskumu u nás nie je rozšíreným publikačným žánrom“ (2004, s. 146).

Predložená kvantitatívna analýza zahŕňa vyčerpávajúce vyhľadávanie všetkých empirických štúdií publikovaných časopise *Pedagogická revue* (roč. VXIII.-VXVI). Cieľom opisu bude jednak *obsahová stránka* teoretických štúdií, ale aj ich *metodologická stránka* (čím a ako sa výskumy opisované v teoreticko-empirických štúdiách uskutočňovali).

Predmetom kvantitatívnej obsahovej analýzy textov boli všetky články 13 čísiel 4 ročníkov *Pedagogickej revue* vydaných v rokoch 2016-2019 (tzn. roč. VXIII.-VXVI.) zaradených do sekcie hlavných príspevkov (**N=74**). Konštitutívnymi komponentmi kvantitatívnej obsahovej analýzy boli charakteristiky:

- obsahu príspevkov z hľadiska ich:
  - o rozsahu strán,
  - o zamerania (teoretické vs. teoreticko-empirické);
- autorstva príspevkov, konkrétne:
  - o počtu autorov,
  - o pohlavia autorov,
  - o afiliácie autorov;
  - o vzťah početnosti autorov a príspevkov;
- vybrané charakteristiky teoreticko-empirických štúdií:
  - o typu výskumu (kvalitatívny vs. kvantitatívny),
  - o metód zberu dát,
  - o výskumnej vzorky/súbore.

Rozsah, charakter a obsahové zameranie príspevkov

V pokynoch pre autorov obnovenej *Pedagogickej revue* (Pedagogická ©2017) sa rozlišujú teoretické state, teoreticko-empirické štúdie, články do rubriky *Diskusia*, recenzie, články do rubriky *Informácie*. Príspevky napriek tomu boli v roč. VXIII.-VXVI. členené na hlavné príspevky (bez podrobnejšej špecifikácie ich charakteru) a do rubriky *Recenzie*, *Správy*, *Informácie* a roč. VXVI. priniesol aj dva portréty/medailóny významných osobností pri príležitosti ich životného jubilea. *Príhovory* hlavného redaktora v úvode každého čísla sme do analýz nezaráтали. Z údajov tabuľky 6 vyplýva, že **priemerný počet príspevkov** na jedno číslo predstavuje hodnotu 5,69.

Viac ako polstoročie *Jednotnej školy* a *Pedagogickej revue* prinášalo delenie príspevkov podľa obsahovej klasifikácie na príspevky o pedagogike a o príbuzných vedách (pedagogická psychológia, história školstva a pedagogiky, filo-

Tabuľka 6 Komplexný prehľad článkov v časopise *Pedagogická revue* v rokoch 2016-2019 rozdelený podľa typu príspevku

číslo	hlavné príspevky	recenzie	správy	informácie	medailóny osobností
2016/1+2	6	5	2	0	0
2017/1	8	2	2	1	0
2017/2	7	2	0	0	0
2017/3	7	0	0	1	0
2017/4	6	0	0	0	0
2018/1	4	1	0	0	0
2018/2	4	0	0	0	0
2018/3	4	1	0	0	0
2018/4	5	0	0	1	0
2019/1	5	2	0	0	1
2019/2	6	2	0	1	0
2019/3	6	1	0	0	1
2019/4	6	0	0	0	0
spolu	74	16	4	4	2

zofia a sociológia výchovy a vzdelávania). Kým v deväťdesiatych rokoch bol trend tieto kategórie rozširovať a diferencovať, začiatkom nového milénia (roč. LIII.) sa kategórie hlavných vedeckých a odborných príspevkov opäť znížili a od r. 2003 (roč. LV.) klasifikovali na teoretické štúdie a empirické štúdie. Napriek tomu sme sa pokúsili o klasifikáciu hlavných príspevkov (N=74) aj podľa predošlého kľúča a rozdelili sme ich do nasledovných kategórií: všeobecná pedagogika (n=15), špeciálna a liečebná pedagogika (n=6), didaktika (n=10), andragogika (n=2), pedeutológia (n=5), psychológia (n=18), sociológia (n=4), politika a ekonómia vzdelávania (n=4), filozofia (n=4), história (n=4), bez bližšieho zaradenia (n=2). Našou intenciou nebola primárne kvantifikácia jednotlivých oblastí, rozdelením príspevkov sme chceli poukázať na obsahovú pestrosť ich zamerania, mnohé sa vyznačovali multidisciplinárnosťou a rozhodnutie o ich konkrétnom zaradení bolo problematické. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli pre ich exaktnejšie členenie na základe charakteru teoretickej state verzus teoreticko-empirickej štúdie. Podrobnou analýzou jednotlivých príspevkov zaradených do kategórie hlavných článkov sme identifikovali:

- 33 teoretických štúdií a diskusných príspevkov,
- 2 historické príspevky s charakterom memoárov,
- 35 teoreticko-empirických štúdií,
- 4 teoretické metaanalýzy výskumov s vykonaním vlastných štatistických výpočtov.

Hoci autorstvo príspevkov analyzujeme pre všetky typy spoločne, v ďalšej časti prieskumu sa budeme podrobnejšie venovať metodologickým aspektom empirických štúdií a metaanalýz, ktorých autor vykonal na základe dostupných výsledkov ďalšie štatistické výpočty. Z tohto dôvodu redukciou vyššie uvedeních typov príspevkov rozlišujeme ich dve základné skupiny, ktoré uvádzame v tabuľke 7 spolu s charakteristikou ich rozsahu.

Tabuľka 7 Prehľad početnosti a rozsahu základných typov príspevkov

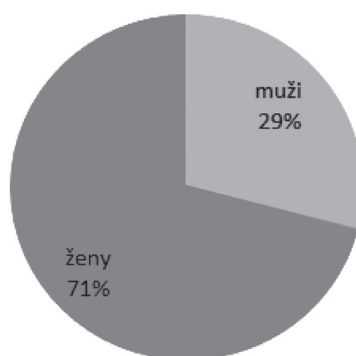
Typ príspevku	n (početnosť)	minimálny rozsah strán	maximálny rozsah strán	priemerný rozsah	stredná hodnota rozsahu
teoretický	35	6	32	19,7	20
teoreticko-empirický	39	5	32	15	15

Už sme uviedli, že priemerný počet príspevkov na 1 číslo predstavuje hodnotu 5,69. Priemerný počet príspevku teoretického charakteru na jedno číslo je 2,69 a teoreticko-empirického charakteru 3,0.

CHARAKTERISTIKA AUTORSTVA PRÍSPEVKOV

V tabuľke 8 uvádzame podrobnejšie charakteristiky o vzťahoch afiliácií autorov k ich početnosti a k počtu príspevkov.

Na skúmanom súbore vedeckých a odborných článkov sa autorsky podieľalo 86 autorov, z čoho viac ako dvojtretinové zastúpenie mali ženy (70,93 % – 61 autoriek); podiel mužov bol na úrovni 29,07 % (25 autorov). Z nich bolo 75 domácich a 11 zahraničných autorov, a to z 15 domácich, 5 českých a 2 poľských afiliácií.

Graf 1 Pomer počtu mužov - autorov a žien – autoriek štúdií

Tabuľka 8 Vzájomné vzťahy afiliácie k počtu autorov a príspevkov

INŠTITÚCIA	AUTORI				PRÍSPEVKY	
	muži (25)	ženy (61)	spolu M+Ž (86)		N = 74	
	počet	počet	počet	percento	n	%
VŠ Danubius, Sládkovičovo	1**	-	1**	0,58 %	3	4,05 %
Dubnický technologický inštitút	1	2	3	3,49 %	2	2,70 %
Katolícka univerzita (PdF)	3	9	12	13,95 %	9	12,16 %
Paneurópska VŠ, Bratislava	-	6	6	6,98 %	7	9,46 %
Prešovská univerzita (spolu)	1	2	3	3,49 %	3 + 2*	5,41 %
- z toho FHPV	1	1	2	-	3 + 1*	-
- z toho FiF	-	1	1	-	1*	-
Trnavská univerzita (spolu)	2	3	5	5,81 %	4	5,41 %
- z toho FZaSP	-	2	2	-	1	-
- z toho FiF	1	1	2	-	2	-
- z toho PdF	1	-	1	-	1	-
UCM Trnava (FiF)	1	-	1	1,16 %	1	1,35 %
UK v Bratislave (spolu)	6 + 1**	8	14 + 1**	16,86 %	14 + 1*	19,59 %
- z toho PdF	2 + 1**	3	5 + 1**	-	8	-
- z toho PriF	2	5	7	-	5	-
- z toho FiF	1	-	1	-	1	-
- z toho FMFI	1	-	1	-	1*	-
UKF Nitra (PdF)	1	8	9	10,47 %	6 + 1*	8,78 %
UMB Banská Bystrica (spolu)	1	6	7	8,14 %	4	
- z toho FPV	1	1	2	-	1	5,41 %
- z toho PdF	-	5	5	-	3	
UPJŠ Košice (PriF)	-	3	3	3,49 %	1 + 1*	2,03 %
ZŠ Očová	1	-	1	1,16 %	1	1,35 %
VÚDPaP	1	-	1	1,16 %	1	1,35 %
ŠPÚ	4	2	6	6,98 %	4 + 2*	6,76 %
NÚCEM	-	3	3	3,49 %	1 + 1*	2,03 %
spolu domáce	23	52	75	87,20 %	61 + 8*	87,84 %
Univerzita Palackého, Olomouc (ČR)	-	3	3	3,49 %	1 + 1*	2,03 %
Univerzita J. A. Komenského, Praha (ČR)	-	1**	1**	0,58 %	1*	0,68 %
Masarykova Univerzita, Brno (ČR)	-	1	1	1,16 %	1	1,35 %
Mendelova Univerzita, Brno (ČR)	-	1	1	1,16 %	1	1,35 %
Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem (ČR)	2	-	2	2,33 %	1	1,35 %
xxx (ČR)	-	1	1	1,16 %	2	2,70 %
Uniwersytet Śląski, Katowice (PL)	-	1 + 1**	1 + 1**	1,74 %	1 + 1*	2,03 %
Univerzity Rzeszow (PL)	-	1	1	1,16 %	1*	0,68 %
spolu zahraničné (ČR + PL)	2	9	11	12,80 %	7 + 4*	12,16 %

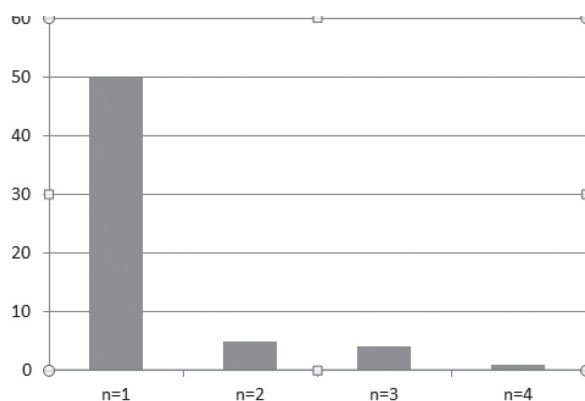
* Publikácia pripravená v spoluautorstve dvoch rôznych inštitúcií, každej je započítaná polovične.

** Autor viacerých príspevkov má uvedené dve rôzne afiliácie. Pre každú afiliáciu je započítaný polovične.

Podobne ako Jurkovičová a Švec, pri analýze autorstva sme zaznamenávali aj najvyššiu akademickú alebo vedecko-pedagogickú hodnosť/titul každého autora. Najčastejšou akademickou hodnosťou bol titul z tretieho stupňa vysokoškolského štúdia PhD., resp. jeho starší ekvivalent CSc., ktorý malo uvedených celkom 35 prispievateľov (40,70 %). Vedecko-pedagogickú hodnosť docenta (resp. zahraničný ekvivalent Dr. habil.) malo uvedených 13 autorov (15,11 %) a profesora 17 autorov (19,77 %); 19 autorov (22,09 %) uvádzalo len titul vysokoškolského vzdelania 2. stupňa (Mgr. alebo doktoráty získané rigoróznym konaním) a 2 autori nemali uvedený žiaden titul.

Z hľadiska priemernej početnosti pripadalo na jeden príspevok 1,162 autora, tzn. ak by každý autor prispel do sledovaného obdobia po jednom článku, mal by na ňom podiel len 86,04 %. V skutočnosti po jednom príspevku mali publikované 76 autori (88,37 %), ostatní prispeli dvoma (5 autorov), tromi (4 autori) a 1 autor až štyrmi príspevkami (Graf 2). Fenomén **spoluautorstva** sa prejavil v neceljej tretine príspevkov, ktoré mali dvoch (n=21) alebo troch (n=3) prispievateľov, zhruba dve tretiny prác (n=50) mali práve jedného pôvodcu.

Graf 2 Počet autorov, ktorí publikovali n príspevkov

Najväčší **podiel autorov** mala Univerzita Komenského v Bratislave (16,86 %), Katolícka univerzita v Ružomberku (13,95 %) a Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre (10,47 %). Jeden zahraničný autor nemal uvedené pracovisko, ale súkromnú adresu. Z hľadiska spoluautorstva sú len 2 príspevky z dielne dvoch rôznych slovenských afiliácií a 3 príspevky medzinárodné – 1 slovensko-český, 1 slovensko-poľský a 1 česko-poľský, ostatné príspevky sú vypracované spoluautorstve pracovníkov tej istej inštitúcie. V prípade, ak bol ten istý autor pri rôznych príspevkoch uvádzaný pod dvoma rôznymi afiliáciami, v tabuľke 8 sme každej z nich zarátali takeého autora len polovične (údaj označený **).

Najviac **príspevkov** pripravili opäť zamestnanci Univerzity Komenského v Bratislave (19,59 %), Katolíckej univerzity (12,16 %), po ktorých sa so

---

zhodným počtom príspevkov umiestnila Paneurópska vysoká škola (9,46 %) s Univerzitou Konštantína filozofa (8,78 %). Rozdiel v percentách je spôsobený skutočnosťou, že v prípade spoluautorstva dvoch inštitúcií sme každej ich spoločnú publikáciu zarátali polovične (údaj v tabuľke 8 označený *).

Z **jazykového hľadiska** bolo len 7 článkov uverejnených v českom jazyku a 1 v anglickom jazyku, ostatné (n=66) boli publikované v slovenčine, pričom každý príspevok mal uvedený aj abstrakt v angličtine.

EMPIRICKÉ ŠTÚDIE PUBLIKOVANÉ V ČASOPISE PEDAGOGICKÁ REVUE V ROKOCH 2016-2019

Analýza metodologickej stránky empirických štúdií predstavuje samostatnú, v zahraničí dobre etablovanú výskumnú oblasť. Cieľom „výskumu výskumov“ (Gavora, 2015, s. 373) je reflektovať stav, úroveň, problémy aj otvorené otázky a utvárať pôdu na jeho zlepšovanie. Reflexia výskumov by mala byť podľa Gavoru „integrálnou súčasťou metodológie a ukazovateľom metodologickej kultúry v danej oblasti, avšak kritická analýza výskumu u nás nie je rozšíreným publikačným žánrom“ (2004, s. 146).

Predložená kvantitatívna analýza zahŕňa vyčerpávajúce vyhľadávanie všetkých empirických štúdií publikovaných časopise Pedagogická revue (od čísla 1 po aktuálne číslo 32). Celkový počet analyzovaných textov je **n = 39 teoreticko-empirických štúdií**.

CHARAKTERISTIKA EMPIRICKÝCH ŠTÚDIÍ

V rámci metodológie ako „vednej disciplíny, ktorá skúma a opisuje plánovanie, organizáciu a realizáciu výskumu vrátane vyhodnotenia výskumných dát“ (Gavora et al. 2010) sa tradične rozlišujú dve skupiny metodologických prístupov k zberu a vyhodnocovaniu výskumných dát – kvantitatívne a kvalitatívne, na základe ktorých rozlišujeme kvalitatívne orientovaný a kvantitatívne orientovaný výskum. Dôkladnou analýzou sme množinu teoreticko-empirických štúdií (N=39) sme identifikovali:

- 66,66 % primárne kvantitatívnych štúdií (n=26),
- 38,46 % primárne kvalitatívnych štúdií (n=10),
- 11,54 štúdií deklarovaných ako experimenty (n=3).

Vo viacerých prípadoch dochádzalo ku kombinácií viacerých metód, v tom prípade sme pri klasifikácii vychádzali z hlavnej použitej metódy. Experimenty zvlášť vyčlenil vo svojom výskume aj Gavora (2004), preto im venujeme samo-

statnú pozornosť aj v našej práci, nedopĺňame ňou tradičnú dichotómiu kvalitatívnej a kvantitatívnej metodológie.

KVANTITATÍVNE ORIENTOVANÉ ŠTÚDIE

V rámci **kvantitatívne orientovaných štúdií** sa najčastejšie využívala metóda dotazníka (n=18), v troch prípadoch doplnená o pomocnú kvantitatívnu metódu sociometrie (n=1) alebo *testu* (n=2), a v ďalších troch prípadoch o kvalitatívnu metódu *pojmového mapovania* (n=2) a o kvalitatívnu obsahovú analýzu textového dokumentu (n=1). Popri dotazníku sa ako hlavná metóda v tejto skupine štúdií využíval test (n=1), kvantitatívna analýza dokumentov (n=3) a kvantitatívna analýza videonahrávok. Všetky zmienené metódy zberu dát sa vyhodnocujú štatistickými nástrojmi, popri základnej štatistike autori uvádzali použitie Spearmanovej korelácie či Pearsonovej korelácie, chí-kvadrát a i. Osobitnou skupinou kvantitatívnych štúdií sú metaanalýzy výskumov, ktorých výsledky využil autor na ďalšie štatistické výpočty, čím sa výsledky jedného výskumu stali zdrojom dát pre nadväzujúce merania (n=4).

Tabuľka 9 Prehľad použitých metód v kvantitatívne orientovaných štúdiách

METÓDA	POUŽITIE METÓDY		Početnosť (N = 26)	
	hlavná	doplnková	spolu	percento
Dotazník	18	-	18	69,23 %
Pozorovanie	1	-	1	3,85 %
Kvantitatívna analýza obsahu a dát	2	-	2	7,69 %
Kvalitatívna obsahová analýza	-	1	1	3,85 %
Testy	1	2	3	11,54 %
Sociometria	-	1	1	3,85 %
Štatistické výpočty - metaanalýzy	4	-	4	15,38 %
Pojmové mapovanie	-	2	2	7,69 %
SPOLU	26	6	32	-

Základnou **vzorkou** kvantitatívnych výskumov boli žiaci nižšieho a vyššieho sekundárneho vzdelávania (n=10), prípadne žiaci oboch stupňov základných škôl (n=1), respektíve aj deti z materských škôl (n=1). Druhou najčastejšou vzorkou boli učitelia základných a stredných škôl samostatne (n=4), prípadne spolu s rodičmi (n=1) a začínajúci študenti vysokých škôl, predovšetkým učiteľských študijných programov (n=3). Ďalšou hlavnou jednotkou výskumu môže byť nahrávka vyučovacej hodiny (n=1), a učebnica (n=1). V prípade použitia

doplňkovej kvalitatívnej metódy sa výskumný súbor patrične znížil. **Početnosť** výskumnej vzorky sa pri dotazníkových výskumoch sa pohybovala v rozmedzí od 115 do 6717 účastníkov, v prípade doplnkových kvalitatívnych metód, nahrávok hodín či analýzy kníh a iných dokumentov sa vzorky pohybovala rádo-vo v desiatkach.

Tabuľka 10 Prehľad výskumnej vzorky primárne kvantitatívnych výskumov

VZORKA	POČET ŠTÚDIÍ	ROZSAH VZORKY
Žiaci sekundárneho vzdelávania	11	29 - 6717
Žiaci primárneho vzdelávania	1	139
Žiaci MŠ	1	162
Učiteľia ZŠ a SŠ	5	30 - 401
Rodičia	1	498
Študenti VŠ	3	209 - 326
Vyučovacia hodina	1	73 nahrávok
Učebnica	1	10
Zdravotná dokumentácia	1	30 spisov
Štatistické dáta z iných výskumov	4	-

Kvantitatívne orientovanými výskumami sa zisťovalo široké spektrum výskumných premenných – genderové stereotypy vo vyučovaní cudzích jazykov, obľúbenosť predmetov žiakmi, učebné štýly, školská úspešnosť žiakov v korelácii s inými premennými, ale aj otázky agresívneho správania, on-line bezpečnosti, kompetencie kritického myslenia, čítanie s porozumením a porozumenie preberanému učivu analýzou miskoncepcií žiakov. Štatistické analýzy umožnili odhaliť koreláciu HDP krajiny s výsledkami medzinárodného testovania PISA.

KVALITATÍVNE ORIENTOvané ŠTÚDIE

Takmer dve pätiny výskumov prezentovaných v štúdiách *Pedagogickej revue* boli realizované primárne kvalitatívnymi metodologickými prístupmi, z ktorých dominovali pološtruktúrované alebo plne štruktúrované individuálne rozhovory (n=6); tie boli vždy hlavnou metódou. Menej zastúpenými hlavnými metódami bolo pozorovanie (n=1), Q-metodológia (n=1) a metóda logických operácií (n=1). Viac ako polovica štúdií (n=6) kombinovala hlavnú metódu s doplnkovou, ktorou bol buď dotazník (n=2), alebo ďalšia kvalitatívna metóda – focus group (n=1) či kresba (n=1), prípadne trojkombinácia kresby, testu a kvalitatívnej obsahovej analýzy učebníc (n=1). Podrobnosti uvádzame v tabuľke 11. Jeden

z výskumov, v štúdií deklarovaný ako kvalitatívny, nemal bližšie špecifikovanú metodológiu, pre úplnosť dát sme ho do prehľadovej tabuľky zaradili a danú skutočnosť zaznačili hranatou zátvorkou.

Tabuľka 11 Prehľad použitých metód zberu dát v primárne kvalitatívne orientovaných štúdiách

METÓDA	POUŽITIE METÓDY		Početnosť (N = 10)	
	hlavná	doplnková	spolu	per cento
Pozorovanie	1	1	2	20 %
Individuálny rozhovor	6	-	6	60 %
Skupinový rozhovor (focus group)	-	1	1	10 %
Kvalitat. obsahová analýza učebníc	-	1	1	10 %
Q - metodológia	1	-	1	10 %
Kresba	-	2	2	20 %
Metóda logických operácií	1	-	1	10 %
Dotazník	-	2	2	20 %
Test	-	1	1	10 %
(bez špecifikácie metódy)	[1]	-	[1]	[10 %]
SPOLU	9 [10]	8	17 [18]	-

Kým princípom kvantitatívnych štúdií je overovanie hypotéz, pričom výsledky môžu byť v prípade dostatočnej vzorky generalizovaný, kvalitatívne orientované výskumné štúdie idú do hĺbky problém, odpovedajú na otázky typu prečo a umožňujú formulovať hypotézy či teórie. Tomuto faktoru je však prispôsobená pomerne nízka početnosť skúmanej vzorky, čo potvrdili nielen doplnkové metódy v kvantitatívnych štúdiách *Pedagogickej revue*, ale aj vzorka podrobená kvalitatívnym výskumom, ktorú tvorili v tomto prípade aj marginalizované sociálne skupiny, ako príslušníci drogovovo závislých a zdravotne postihutej dospeléj populácie, ale tiež školskí psychológovia či stredoškolskí učitelia a nechýbali ani žiaci sekundárneho vzdelávania a začínajúci vysokoškolskí študenti učiteľských programov. Výnimkou je len overovacia doplnková kvantitatívna metóda testu, ktorého sa zúčastnilo 147 žiakov, rovnako aj metóda skupinových rozhovorov umožňovala až 63 participantov. Podrobnosti o početnosti vzorky vo vzťahu k štúdiám a metódam uvádzame v tabuľke 12.

Z obsahového hľadiska sa skúmali témy didaktiky matematiky, rozvoja EQ, liečba drogových závislostí dramaterapiou, motivácie voľby učiteľského povolania, andragogiky zdravotne znevýhodnených. Svoje jedinečné zastúpenie mali aj fenomenografické a fenomenologické výskumy naivných predstáv – koncepcií a miskoncepcií žiakov i vysokoškolských študentov o určitom fenoméne.

Tabuľka 12 Prehľad veľkosti a zloženia výskumnej vzorky primárne kvalitatívnych štúdií

VZORKA	POČET ŠTÚDIÍ	ROZSAH VZORKY
Žiaci sekundárneho vzdelávania	3	19-20 (neúplný údaj)
Študenti VŠ	2	40-63
Učítelia SŠ	2	5 (neúplný údaj)
Školskí psychológovia	1	6
Dospelí – drogovu závislí	3	Chýba údaj
Dospelí – zdravotne postihnutí	1	74

EXPERIMENTY

Autori troch príspevkov explicitne deklarovali, že v prípade ich štúdií išlo o experimenty, z nich jeden orientovaný kvalitatívne využívajúc metódu pozorovania bližšie nekvantifikovanej vzorky dvoch tried žiakov 5. ročníka ZŠ v kontexte tvorby didaktického video dokumentu na hodinu matematiky. Pri zvyšných štúdiách (n=2) boli využité kvantitatívne, príp. zmiešané metódy. V prvom z nich bola metódou didaktického textu experimentálne overovaná elektronická učebnica na experimentálnej i kontrolnej vzorke po 300 žiakov 5. ročníka ZŠ. Druhý článok z oblasti špeciálnej pedagogiky prezentuje štúdiu z oblasti rozvoja komunikačných schopností žiakov 2. stupňa špeciálnej ZŠ bez podrobnejšej špecifikácie vzorky; využitá bola kombinácia metód textovej analýzy osobnej dokumentácie žiakov, kvantitatívne orientovaná metóda obrazovo-slovníkovej skúšky a pozorovanie. Podrobnosti sumarizujeme v tabuľke 13.

Tabuľka 13 Prehľad experimentálnych štúdií

Téma štúdie	Vzorka	Rozsah vzorky	Metóda
tvorba videodokumentu	žiaci 5. ročníka ZŠ	nešpecifikované	pozorovanie
Experimentálne overenie elektronickej učebnice	žiaci 5. ročníka ZŠ	300 experimentálna 300 kontrolná	didaktický test
Rozvoj komunikačných kompetencií	žiaci 2. stupňa špeciálnej ZŠ	nešpecifikované	pozorovanie, obrazovo-slovníková skúška, štúdium osobnej dokumentácie žiakov

ZÁVER

Pedagogická revue sa od svojho vzniku v r. 1945 profilovala – vtom čase pod názvom Jednotná škola – ako *pedagogický časopis pre teóriu a prax jednotnej*

školy a neskôr šesť desaťročí ako časopis pre otázky pedagogickej teórie, praxe a psychológie. V priebehu svojho vychádzania vydavateľia kládli dôraz na jej tematické zameranie, pričom s rozvojom vedeckého poznania v pedagogike a príbuzných vedách dochádzalo k postupnej diferenciacii rubriek hlavných príspevkov. Na prelome milénii nastal opäť reverzný trend zlučovania rozdrobených tematických kategórií do širších okruhov, ktorý sa však rýchlo prehodnotil a z obsahového hľadiska sa systéme typológie článkov preklasifikoval na metodologické hľadisko, v rámci ktorého sa popri stálych recenziách a správach rozlišovali teoretické príspevky a štúdie teoreticko-empirického charakteru. Hoci metodologické a obsahové hľadisko sú v kontexte každej vedy dvoma stranami tej istej mince, dôraz na metodológiu priniesol periodiku vyšší potenciál komunikovať v radoch vedeckej a odbornej verejnosti nielen nové poznatky, ale aj informácie o nástrojoch, ktorými sa tieto poznatky objavujú.

Prechod od paradigmy štruktúrácie vedeckého poznania k integračným trendom multidisciplinárnosti a transdisciplinárnosti, ktorým začiatkom nového milénia prešla publikačná politika Pedagogickej revue, s najvyššou mierou dokonalosti reflektujú aj dve veľmi hodnotné štúdie jej metodologického profilu. Prvá, z osemdesiatych rokov 20. st. (Jurkovičová a Švec 1994; 1994a), bola realizovaná v intenciách rigidných systematizujúcich tendencií vedy. Skôr ako na samotnú metodológiu bola pozornosť autorov tejto štúdie orientovaná na súlad obsahovej náplne periodika s presnosťou klasifikácie vedeckého poznania daného obdobia, pričom ju autori upriamovali aj na ďalšie periférne atribúty, akými sú odbornosť autora na základe jeho vedeckých hodností a jeho afiliácia. Zvolený prístup predstavoval a aj sčasti naplňoval riziko odklonu pozornosti od objektu – predmetu časopisom komunikovaného posolstva k jeho pôvodcovi – autorskému subjektu.

Na druhej strane druhá štúdia (Gavora 2004) so silne komplementárnym charakterom vo vzťahu k tej prvej uvedenej, analyzovala v duchu reklasifikácie komunikovaného diskurzu predmetného periodika len príspevky empirického (či správnejšie teoreticko-empirického) zamerania. Nami realizovaný prieskum relatívne samostatnej a izolovanej periódy vychádzania Pedagogickej revue v r. 2016-2019 sa snaží byť prienikom oboch prístupov. Obsahovú náplň hlavných príspevkov si všimame len okrajovo, gro analýz je metodologické bohatstvo, ktoré v jednotlivých číslach ponúkol svojim čitateľom, hoci predsa sa okrajovo zaujímate aj o aspekt autorstva príspevkov. Sonda do problematiky autorstva príspevkov predstavuje len pomyselný odklon od hlavného zamerania našej práce a je determinovaná aspektom internacionalizácie vedy, ktorý sa začína vždy na inštitucionálnej úrovni. Kým v 80. rokoch minulého storočia dominovali v Jednotnej škole príspevky individuálnych autorov mužského pohlavia, analyzované čísla Pedagogickej revue nami sledovaného obdobia potvrdili celosvetový trend spoluautorstva a emancipácie žien vo vede aj v slovenskej pedagogickej komunite.

Jadrom nášho prieskumu boli samotné inštrumenty vedeckého poznania – teda metodologický aparát teoreticko-empirických štúdií Pedagogickej revue. Ten by sa mal tradične zameriavať nielen na opis metódy, ktorou sa nové poznanie získava, ale aj na opis skúmaného súboru. Gavorove zistenia (2004) o prevahe kvantitatívnych metodologických prístupov a pretrvávaní experimentov sme síce potvrdili i po poldruha dekády po uskutočnení jeho výskumu, pomerne novým zistením je nárast kvalitatívnych prístupov skúmania problematiky výchovy a vzdelávania a rôznych marginalizovaných sociálnych skupín a komunít; z nich sa najčastejšie uplatňujú individuálne rozhovory zamerané nielen na hĺbkovú analýzu skúmaného fenoménu, ale aj na prezentáciu naivných predstáv, koncepcií či miskoncepcií a ich variability v radoch žiakov a študentov. Ďalším metodologickým trendom je aj postupný prienik či stieranie hraníc kvalitatívnej a kvantitatívnej metodológie a dopĺňanie pozitivistickej vedeckej tradície alternatívnymi interpretivistickými metódami, napríklad aj doplnkovým pridružením pojmového mapovania, kresby či kvalitatívnej obsahovej analýzy k dotazníku alebo testu. A platí to aj opačne, každé nové zistenie vykonané hĺbkovým kvalitatívnym prístupom je potrebné overiť kvantitatívnymi metodologickými nástrojmi.

Viacere nami analyzované príspevky poskytovali neúplné údaje o použitých metódach a skúmanej vzorke, čím sú výsledky skreslené prípadne aj ochudobnené. Rovnako sme si vedomí, že neanalyzované rozpätie rokov 2004 – 2010 zapríčiňuje diskontinuitu v diachrónnom mapovaní vývoja metodologických trendov pedagogiky na Slovensku v danom období a poskytuje tak možnosť možno nie úplne oprávnenej ostrejšej konfrontácie výsledkov analýz jednotlivých prebádaných období. Na druhej strane však vyhranenosť determinovaná touto diskontinuitou umožňuje lepšie reflektovať aktuálny stav zo synchronnej perspektívy. Súčasne platí, že v nami analyzovanom období časopisu, sa v porovnaní s predošlými obdobiami výrazne v mnohých ohľadoch prejavovala jeho edičná kríza, reprezentovaná aj prerušovaním jeho vydania. Ostáva nám veriť, že Pedagogická revue sa k svojmu dôležitému poslaniu vráti aj novými číslami, nadviaže na svoju bohatú históriu a umožní vzrušujúce bádanie aj ďalším generáciám.

LITERATÚRA

- Bibliografia časopisu Jednotná škola (1945-1990): Štúdie, 1998. In: *Pedagogická revue*. Roč. 50, č. 5, s. 402-484. ISSN 1335-1982.
- FÁZIK, J. 2021. *Metodologický profil časopisu Pedagogická revue od roku 2016 po súčasnosť*. [Záverečná práca DPŠ]. Konzultant: PaedDr. Darina Dvorská, PhD. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- GAVORA, P. 2004. Empirický výskum v časopise Pedagogická revue 1993 – 2003: Metodologické hľadisko. In: *Pedagogická revue*. Roč. 56, č. 2, s. 145-161. ISSN 1335-1982.

-
- GAVORA, P. 2015. Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby. In: *Pedagogická orientace* [online]. Roč. 25, č. 3, s. 345-371 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1805-9511. Dostupné na: <https://doi.org/10.5817/PedOr2015-3-345>
- GAVORA, P. et al, 2010. Elektronická učebnica pedagogického výskumu. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010 [cit. 2021-04-01]. ISBN 978-80-223-2951-4. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
- HARGAŠ, M. 1998. Hodnotenie Jednotnej školy v 70. - 80. rokoch. In: *Pedagogická revue*. Roč. 50, č. 4, s. 349-370. ISSN 1335-1982.
- JURKOVIČOVÁ, A.; ŠVEC, Š. 1994. Hodnotenie časopisu Jednotná škola metódou obsahovej analýzy. In: *Pedagogická revue*. Roč. 46, č. 1-2, s. 73-85. ISSN 1335-1982.
- JURKOVIČOVÁ, A.; ŠVEC, Š. 1994a. Hodnotenie časopisu Jednotná škola metódou obsahovej analýzy – II. časť. In: *Pedagogická revue*. Roč. 46, č. 3-4, s. 159-169. ISSN 1335-1982.
- MAREŠ, J. 2013. Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření. In: *Pedagogická orientace* [online]. Roč. 23, č. 4, s. 427-454 [cit. 2021-04-01]. ISSN 1805-9511. Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.5817/PedOr2013-4-427>
- ONDREJKOVIČ, P. 1999. Pedagogická revue v rokoch 1990 - 1998: 1. časť. In: *Pedagogická revue*. Roč. 51, č. 1, s. 84-93. ISSN 1335-1982.
- ONDREJKOVIČ, P. 1999a. Pedagogická revue v rokoch 1990 - 1998 - 2. časť. In: *Pedagogická revue*. Roč. 51, č. 2, s. 170-176. ISSN 1335-1982.
- Pedagogická revue, ©2017. In: *Štátny pedagogický ústav* [online]. [cit. 2021-09-20]. Dostupné na: <https://www.statpedu.sk/sk/metodicky-portal/casopisy/pedagogicka-revue/>
- SUKUBA, D. 1998. Vznik a prvé štyri ročníky časopisu Jednotná škola (1945 - 1949). In: *Pedagogická revue*. Roč. 50, č. 1, s. 69-77. ISSN 1335-1982.
- SUKUBA, D. 1998a. Časopis Jednotná škola v 60. rokoch (1964-1969). In: *Pedagogická revue*. Roč. 50, č. 3, s. 266-277. ISSN 1335-1982.
- SUKUBA, D. 2000. Desiat' ročníkov časopisu Pedagogická revue (1. časť). In: *Pedagogická revue*. Roč. 52, č. 4, s. 301-315. ISSN 1335-1982.
- SUKUBA, D. 2000a. Desiat' ročníkov časopisu Pedagogická revue (2. časť). In: *Pedagogická revue*. Roč. 52, č. 5, s. 401-413. ISSN 1335-1982.
- ŠIMČÁKOVÁ, E. 1998. K hodnoteniu časopisu Jednotná škola v rokoch 1949-1960. In: *Pedagogická revue*. Roč. 50, č. 2, s. 170-176. ISSN 1335-1982.
- ŠVEC, Š. 2001. Konceptia Pedagogickej revue na najbližšie obdobie: Príhovor predsedu redakčnej rady. In: *Pedagogická revue*. Roč. 53, č. 2, s. 101-105. ISSN 1335-1982.
- ŠVEC, Š. 2003. Úvodník. In: *Pedagogická revue*. Roč. 55, č. 1, s. 1-4. ISSN 1335-1982.

SUMMARY

The paper in the form of a review study presents the methodological profile of the professional-methodological journal Pedagogical Review in a separate stage of its publication in the years 2016-2019 by the method of quantitative content analysis with emphasis on empirical studies. The presentation of the results of the analyzed period is preceded by an overview study of the content and

---

methodological focus of the periodical from 1945 to 2010. The most significant findings are the increase in interest of application qualitative approaches in pedagogical research and the trend of complementing the positivist (quantitative) scientific tradition with alternative interpretivist (qualitative) methods.

Mgr. Jakub Fázik, PhD.
Slovenská pedagogická knižnica
Hálova 6, 851 01 Bratislava
jakub.fazik@gmail.com

PaedDr. Darina Dvorská, PhD.
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Katedra pedagogiky a andragogiky
Gondova 2, 811 02 Bratislava
darina.dvorska@uniba.sk